

GÖKAY DURMUŞ'UN *FEMİNİST EDEBİYAT KURAMI* *BAĞLAMINDA GÜLTEN AKIN ŞİİRİ* BAŞLIKLİ ESERİ ÜZERİNE İNCELEME

Abdulkerim ÇİFTCİ

Sorumlu Yazar/Corresponding
Author

Arş. Gör., Kafkas Üniversitesi,
Dede Korkut Eğitim Fakültesi,
Sosyal Bilimler ve Türkçe Eğitimi
Bölümü, Kars, Türkiye.

ORCID: 0000-0002-1421-6211

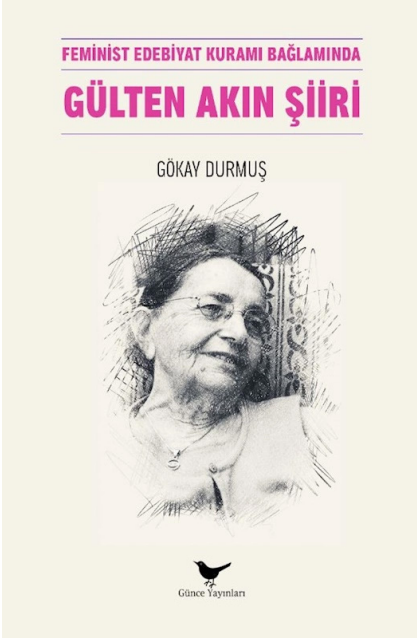
E-mail: abdulkerimciftci@icloud.com

Geliş Tarihi: 27.03.2023

Kabul Tarihi: 29.05.2023

Çiftci, Abdulkerim. "Gökay
Durmuş'un Feminist Edebiyat
Kuramı Bağlamında Gülten
Akin Şiiri Başlıklı Eseri Üzerine
İnceleme". Yeni Türk Edebiyatı
Araştırmaları. 15/29, 079-083.

Feminist edebiyat kuramı ve feminist edebiyat eleştirisi, dünya ve ülkemiz kadın hareketlilikleri takip edilmeden kuramsal çerçevesi çizilebilecek kavramlar değildir. Yazar bu bilinçle eserin birinci bölümünde tarihsel ve dolayısıyla sosyolojik bir takip yapmıştır. İlkel insandan günümüze uzanan bu takipte belirleyici öge, kadın kavramını değerlendirme biçimi ve bu değerlendirmelerin kadın cinsi üzerindeki etkisidir. Kadınlar bu uzun süreçte, kimi zaman sahnede olmayı seçmiş, isyan güdüsü ile hareket ederek sistemi ve düzenleyicilerini yüksek perdeden ses tonu ile eleştirmiştir. Kimi zaman ise iç dünyalarına, *ben*'lerine ve hanelerine dönme arzusu yaşamış, teorik eylemler icra etmişlerdir. Kısacası süreç, hem kadın hem erkek cinsi açısından kompleks bir yapı arz eder. Aynı durum ülkemiz kadın tarihi açısından da geçerlidir. Ülkemizde de kadın hareketlilikleri kimi zaman coşkulu kimi zaman durağandır. Yazarın bu tespitleri, süreç içinde hem feminist eleştiride hem Gülten Akin'in kadın cinsini değerlendirme biçiminde görülen paradigma kaymalarını temellendirebilmek açısından önemlidir. Yine çalışmanın ikinci bölümünde feminist yöntemler tahlil edilirken de kadın ve şiir birlikteliğini anlamlandırabilmek için sağlam bir zemin hazırlama çabası söz konusudur. Bu ilk iki bölüm ülkemizde feminist edebiyat eleştirisi vasıta kılınarak yapılan tahlillerdeki bir boşluğu giderecek cinstendir. Ülkemizde bahsi geçen yöntem kullanılırken kadın hareketliliklerinin tarihine -çoğunlukla- yer verilmez ya da yüzeysel tespitler yapılır. Oysa birakalım dünyayı, ülkemiz edebiyat tarihinde

kadına bakış konulu bir çalışmada, "devlet feminizmi" kavramının tartışılmaması ya da İkinci Meşrutiyet döneminde basın ve düşünce hayatındaki canlanmanın bu cinsi değerlendirme yöntemlerine nasıl yansıdığı belirlenmemesi hem kadın cinsine yapılacak bir haksızlık hem edebiyat tarihimizi yüzeyselleştirecek bir eksikliklerdir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde feminist edebiyat kuramı ve eleştirisinin kavramsal çerçevesi çizilmiştir. Söz konusu kuram ve eleştiri yöntemi, kadın tarihindeki gelişmelerin önce bilime ve sanata yansımaları ile şekillenir. Yani, kadın ve kimliği, kadın ve varoluş

biçimleri konusundaki gelişmeler, bu cinse, önce bilimsel çalışmaların ve sanatın özel önem atfetmesine yol açar. Dolayısıyla süreç içinde önce feminist sanat eleştirisi doğar. Durmuş, bu bilinçle önce feminist sanat eleştirisi kavramı üzerinde durur ve sanatın feminist yöntemle değerlendirilme biçimlerindeki dalgalanmaları belirler. Edebiyat güzel sanatların bir alt disiplini olduğuna göre, sanat tarihindeki bu gelişmelerden etkilenmemesi imkânsızdır. Nitekim süreç içinde feminist edebiyat kuramı doğar ve hemen edebî metni tahlil yöntemlerini belirler. Bu yöntemler, çalışmanın birinci ve ikinci bölümünde takip edilen kadın tarihindeki gelişmeler ve feminist yöntemlerdeki argüman değişiklikleri ile şekillenmiştir. Dolayısıyla feminist edebiyat eleştirisinde niçin dönemleme eğiliminin olduğu, feminist eleştirinin niçin üç dalga kapsamında değerlendirildiği şeklindeki soruların cevabı, çalışmanın birinci ve ikinci bölümündeki arka plan bilgilerinde saklıdır. Yeri gelmişken belirtmelidir ki ülkemizde feminist eleştiri yöntemi ile yapılan edebî tahlillerde ne bu dönemleme eğilimi, ne bahsi geçen üç dalga kavramı pek dikkate alınır. Oysa yaşam devrim esasları ile sürdürüldüğüne göre, insan ürünü bir kuramın durağan seyretmesi ve argüman değiştirmemesi söz konusu değildir. Dolayısıyla Durmuş, çalışması ile ülkemiz feminist edebiyat eleştirisinde nosyon değişikliğine gidilmesi gerektiğini işaret etmekte ve eserinde konuyla ilgili ilk örneklerden birini verirken bir boşluğu da gidermektedir.

Gülten Akın şiiri bir sacayağı üzerine kuruludur. Bu sacayağının bileşenleri; sosyalist dünya görüşü, egzistansiyalist felsefe ve kadın kavramıdır. Yazar, Akın'ın şiirini ve kadın kavramına bakışını layığıyla değerlendirebilmek için dördüncü bölümle birlikte bu bileşenleri tahlil etmeye başlar. İlk olarak sosyalist dünya görüşünü temel alan toplumcu gerçekçi şiirin doğuş sürecini ve temel tezlerini tartışan yazar, konuyu ülkemiz özelinde de irdeler. Nasıl feminist eleştiri birdenbire doğan ve sosyolojik gelişmeleri reddedebilen bir kuram değil ise ülkemizde toplumcu gerçekçi şiirin de bir birikimin ve sosyolojik gelişmelerin dışı vurum aracı olması söz konusudur. Dolayısıyla eserinde arka plan unsurunu sağlam tutmaya çalışan Durmuş, dördüncü bölümde ülkemizin 1920-1980 sürecinde yaşadığı sosyal ve siyasal gelişmeleri de takip etmiştir. Çünkü sosyolojik zemin, şairimizi sosyalist öğretiye ve bu öğretinin ilkelerini işleyen toplumcu gerçekçi şiire yönlendiren başlıca unsurdur. Bu bölümde verilen bilgiler, Gülten Akın'ın toplumcu gerçekçi tarza kayma nedenlerinin anlaşılabilmesi açısından da önemlidir.

Durmuş, beşinci bölümde önce Gülten Akın'ın yaşamını tahlil eder. Akın yaşadığını şiirleştiren bir ozan olduğu için, özel hayatındaki gelişmeleri takip etmek önemlidir. Örneğin Akın, sosyalist dünya görüşünün yaygınlaşması ve 1960 Anayasası'nın toplumsal etkisi ile şiir tarzını değiştirmiş bir isimdir. Nitekim Akın'ın şiiri bu bölümde, bizzat Akın'ın sözleri dayanak alınıp üç döneme ayrılarak tahlil edilmiştir.

Çalışmanın ana amacının ve temel tezinin işlendiği bölüm altıncı bölümdür. Durmuş, eserinde muhtelif noktalarda belirttiği üzere, bu çalışma ile ülkemizde feminist edebiyat eleştirisi kullanılarak yapılmış dizgelere katkı sağlamak amacındadır. Fakat bunu, daha önce yapılmış çalışmalardan farklı tez ve tahliller aracılığı ile yapmak istemiştir. Ülkemizde feminist edebiyat eleştirisi kullanılırken çoğunlukla kadın dünyasına özel temler belirlenir, eseri ortaya koyan kişinin feminist olup olmadığı/ne ölçüde feminist olduğu veya hangi feminist yöntemi kullandığına dikkat edilmez. Oysa edebiyatın kurmacaya açık boyutu, erkek edebiyatçıların da kadın dünyasına ait temleri işleyebileceğini ortaya koymaktadır. Dolayısıyla özellikle kadın ürünü eserlere feminist bakış söz konusu olduğunda, genel bilgiler vermekten, tem belirlemekten öteye gidilmelidir.

Gökay Durmuş, Gülten Akın'ın üç döneme ayrılan şiirinde kadın kavramına bakışını değerlendirirken bu gerekliliklerle hareket eder. Gülten Akın ilk şiir döneminde varoluşçu feministtir. Elimizdeki eseri özgün kılan bir durum da

hakkında birçok tahlil söz konusu olmasına rağmen Akın ile varoluşçuluk arasındaki ilgiye ilk kez dikkat edilmiş olmasıdır. Kimi çalışmalarda şairin ontolojik arayışlar içinde olduğu söylenmişse de varoluşçu felsefenin hangi ilkelerini işlediği ve bunları kadın cinsinin kendini arama ve bulma süreci ile nasıl ilişkilendirdiği tahlil edilmemiştir. Dolayısıyla Durmuş'un, Akın'ın ilk döneminde varoluşçu feminist olduğuna dair tezi, ülkemiz edebiyat tarihindeki feminist dizgeyi zenginleştirecek bir bilgidir.

Gülten Akın ikinci döneminde varoluşçu felsefeyi temel alarak sosyalist feminist bir bakış açısı kullanır. Kadın cinsini, tam da sosyalist devrimin hedeflediği gibi, tüm ezilenler içinde bir kesim olmaklığı ile değerlendiren Akın, sosyalist feminizmin ilkeleri ışığında kapitalist ataerkini temel alarak konuşur. Varılan bu yargılar, feminist eleştiri yöntemiyle yapılacak bir çalışmada önce feminist ekollerin tahlil edilmesi gerektiğini işaret eder. Hatırlanacağı gibi Durmuş çalışmasının ikinci bölümünde, Gülten Akın'ın kullandığı feminist yöntemler başta olmak üzere, sık tercih edilen feminist ekollerini tahlil etmiş, edebî eleştirinin arka plan çalışması yapma zorunluluğuna dikkat çekmiştir.

Gülten Akın üçüncü şiir döneminde *ben* ile toplumsal arasında bir biresim yakalar. Bu biresim şairin kadın cinsini değerlendirme yöntemine de yansır. Akın bu dönemde *ben*'i şiirleştirdiğinde varoluşçu feminist; toplumu değerlendirdiğinde sosyalist feministtir. Yine bu tespit de feminist eleştiri ile yapılan dizge çalışmaları için yeni ve değerli bir tespittir. Durmuş'un, Akın'ın özellikle ikinci döneminde *dil*'i kullanma biçimi, her üç döneminde işlediği kimi temleri ile ilgili tespitleri de adı geçen dizgeye eklemenecek tarzdadır. Bu tespitlerin bir ayağının, ülkemiz edebiyat tarihi yazılırken kurulacak genel dizgelere yaslanması ise çalışmanın zenginliklerindedir.

Son söz olarak Gökay Durmuş'un, *Feminist Edebiyat Kuramı Bağlamında Gülten Akın Şiiri* başlıklı eserinde bütüncül bir yaklaşım güttüğü söylenmelidir. Kadın cinsini ve feminizmi, tarihsel ve sosyolojik gelişmelerden ayrık ele almaması ile başlayan bu yaklaşım, feminist edebiyat eleştirisinin doğuş süreci ile yaşadığı gelişmeler konusunda da geçerlidir. Yine yazar, Gülten Akın şiirinin üç önemli bileşeni sosyalist dünya görüşü, varoluşçu felsefe ve kadın temi ile ilgili tahlillerini de daima zeminde çizdiği tablo içinde değerlendirmiştir. Böylece Gülten Akın'ın varoluşunu anlamlandırma çabası güderken özgün bir şair olduğunu ispat etmiştir. Akın'ın sosyalist feminist çizgide iken dönemdeki egemen ruh etkisinde olması ise Durmuş tarafından ülkemiz kadın tarihi bağlamında değerlendirilmiş

ve *gölge dönem* olarak nitelenmiştir. Bir kez daha belirtmelidir ki yazarın bu iki temel tespiti Gülten Akın konusunda ilk kez derinliğine tahlil edilen tezlerdir. Dolayısıyla Durmuş'un çalışması ülkemizde feminist edebiyat konulu dizgeye eklenilebilecek kapsamda değerli bir eserdir.

Kaynakça

Durmuş, Gökay. *Feminist Edebiyat Kuramı Bağlamında Gülten Akın Şiiri*. Günce Yayıncılık, 2022.